

sahne

Londra'dan : (2)

Metin And

National Theatre'dan seyrettiğim Zeffirelli'nin sahneye koyduğu Kuru Gürültü mevsimin son oyunundan bir öncekiydi. Son oyun olarak bu mevsim bizim iki tiyatrodan da ele alınan bir Feydeau'ydu, fakat daha önce belirttiğim gibi bu tiyatroya bilet bulmak işlerin en zoru. Londra'da ikinci dağarcık (repertoire) tiyatrosu Shakespeare Royal Company olduğunu daha önce söylemiştim. Bu topluluk Shakespeare'in doğum yeri olan Stratford-on-Avon'da Shakespeare ve çağdaşı oyun yazarlarının oyunlarını gösterirken, Londra'da yerleştirdikleri bir tiyatrodan da hem aynı temsil-leri, hem de bunun dışında kalan yeni, eski çeşitli oyunlara yer veriyorlar. Bu kez bu topluluktan iki Shakespeare oyunu seyretmekle yetindim.

Bunlardan birisi David Jones'un sahneye koyduğu Beğendiginiz Gibi. Tiyatronun az ötesinde aynı oyunu Birmingham Rep Tiyatrosu oynuyor. Bununla da kalmıyor, Beğendiginiz Gibi'yi önümüzdeki mevsim National Theatre'da oynayacağını duyurdu, hem de Shakespeare çağ-ğı gibi bütün oyuncular erkek olarak, böylece aynı yıl içinde üç tane Beğendiginiz Gibi'den beğendiginizi alınız. Dorothy Tutin'in oynadığı Rosalind ile Roy Kinnear'in oynadığı soytarı Touchstone özellikle başarılı oynayılar. Fakat bu topluluktan seyrettiğim ikinci Shakespeare oyunu, Hırçın Kız çok seçkin ve çok değişik düzen gösteren bir temsil-di. Oyunun en önemli özelliği oyun içinde oyun olması. Genç Shakespeare'in bu oyununu okumuş olanlar bilir, oyun aslında da böyle oyun içinde oyundur. Christopher Sly adında serseri bir tenekeci için bir hanın önünde sıray kalmıştır. Oradan geçen bir Lord ve yanındakiler bu serseriyle eğlenmek için onu güldürüp donatırlar, bir de çoğlanın kız kılığına sokup onakarı

diye tanırlar ve kendisinin onbeş yıldır uyumakta olduğuna inanırlar. Gezici oyuncular bu vesileyle Hırçın Kız oyununu oynarlar ve buradan sonra asıl Hırçın Kız oyunu başlar. Ne var ki, artık asıl oyun başladıkdan sonra girişteki oyun bırakılır, zaten bir çok temsillerde bu ödeviş olduğu gibi atılmaktadır. Royal Shakespeare topluluğu ise tersine yazarı belli olmayan bir başka Hırçın Kız oyunundan bazı bölümler olarak Christopher Sly bölümünün kişilerini oyun sonuna kadar sahnedeki tutuyor, onların önünde gezici oyuncular Hırçın Kız'ı sanki doğmaca oynuyormuş gibi havada temsillerini veriyorlar, seyredenler ise tepkilerini zaman zaman belli ediyor, bir yerde oyuna karışıyorlar, oyuncular şaşırıp duraklıyorlar. Oyunu sahneye koyan Trevor Nunn temsile tam bir commedia dell'arte havası verebilmiş. Özellikle Janet Suzman'ın oynadığı Katharina ile, Michael Williams'ın oynadığı Petruchio unutulur gibi değil.

İlginc bir güldürmece genç yazar Joe Orton'un Çapul (Loot) diye çevirebileceğimiz oyunu. Oyunu öylesine beğendim ki, bir kez seyrettikten sonra bu oyunu görmemiş bir kaç arkadaş ile bir ikinci kez gittim. Bu ikinci seyredişimde şive taklidinden kaçıracağım bazı sözleri yakalayarak daha da hoşlandım. Fakat ertesi günü gazetelerin baş sayfasında yazar Joe Orton'un cinsel sapıklıktan öldürüldüğü, öldüren oda arkadaşının da kendi canına kaydığı yazılıydı. Ne tuhaf bir ahlazı. Orton güldürüsünde en saygı duyduğumuz veya öyle görünmeye çalıştığımız şeyler alabildiğine alay ediliyor. Tabuttaki alle erkeğinin cesedi başında en olmadık pazarlıklar, tabuttan ölüyü çıkarıp içine banka soygunculuğundan elde edilen çapul paralarının konulduğu, dinle alay etmek... ve başkaları. Belki bunların hepsi İngiliz seyircisinin

kabul edebileceği şey de, çapul parasının polise rüşvet verilmesi, polisine saygısı büyük İngilizleri hop kaldırıp hop oturması gerek. Yazarın ustalığı uğursuz, kara görünüşlü konular, çok hafif bir alayla ele alabilmesi. Orton ölmeseydi yarım çok parlak bir yazardı.

Londra'da hale temsil-leriyle birlikte seyrettiğim şöyle bir onbeş, yirmi oyundan üzerimde bir etkisinin hangisi olduğunu düşünüyorum, kolaylıkla buluyorum. Ancak bu bir İngiliz temsili değil. Bu oyun Amerika'dan geliyor. Amerika'nın ölçüsü para olan tiyatro merkezi dışında sanat kaygusuyla işleyen tiyatrolara off - Broadway denilirken, buranın da neredeyse bir ikinci Broadway olması üzerine, bu adı off - off - Broadway yani Broadway'in dışının da dışı. İşte bu çevreden gelen Jean - Claude van Itallie adlı yazarın üç kısa oyununu American Hurray başlığında toplanmış temsilinde yepyeni bir tiyatro yaşamıyla karşılaştım. Bu oyuna sanırım hemen pek az ülkenin sansürü göz yumar. İngilizlerin sansürden kaçınmak istedikleri oyunların temsilini bir kitabına uydurmuşları var. Oyun sözde bir tiyatro derneğinde oynan, yalnız dernek üyelerinin girebildiği derneğin temsillerine sansür giremiyor. Bu üyelik ise çok kolay, her isteyen iki shilling verip, 48 saat bekleddikten sonra üye olup içeriye girebiliyor. American Hurray'dan söz açmadan önce gene İngiltere'ye özgü bir de karaborsacı anlatayım. Son bir iki yılın en güzel, en tutunmuş müzikli güldürüsü Fiddler on the Roof'un (Dam Üstünde Kemancı) görmek istiyordum. Geçen yıl Amerika'da iken Broadway'de hanıdr oynayan bu müzikli güldürüye bilet bulamamıştım. Londra'da da uzun zaman için biletler önceden satılmıştı, fakat karaborsadan bilet fiyatının bir katına her gece için bilet bulunabileceğini söylediler. Gittim karaborsacı hemen

gişenin yanında duruyordu. Nereden hangi gece için istediğimi hiç saksız sordu. Ben de en ucuz yer olan 15 shilling'lik yerden aynı günün gecesi için bilet istedim, biletin iki katını yani 30 shilling alacağımı söyledikten sonra cebinden bileti çıkardı, tiyatro gişesinden üzerinde bir tiyatronun adını taşıyan şarflardan birini sanki oranın bir görevlisiymiş gibi alıp, bileti içine koydu ve pek nazik bir teşekkürle bileti uzattı. İngiliz karaborsacısı bile İngilizcesine oluyor.

Gelelim Amerikan Hurray'a. Oyunu konuk topluluk olan Newyork'tan Open Theater oynuyor. Üç kısa oyundan birincisi «Görüşme», ikincisi «Televizyon», üçüncüsü «Motel» adlarını taşıyor. Üç oyunda ortak fikir toplunun (burada Amerika) parçalanması, sanki ufak parçalara çatlamış bir ayda kendi yüzünü tanıyamayan kişinin tedirginliği, toplumun yasaları, düzene saygı beklemesi ile kişinin bunun karşısında gittikçe yabancılaşması. İlk oyunda kopuk fakat akıcı sahnelerde işe giren işveren temsilcileriyle yaptığı görüşme, papazla yapılan görüşme, psikanaliziyle yapılan görüşme, sonunda kişinin kalabalıktan yardım etmesi. Kişinin bütün bu başvurularında aldığı cevap sanki boşluğa seslenme gibidir. İkinci oyunda televizyonda üç programcının günlük yaşamlarıyla televizyonda reklamların yanısıra Başkan Johnson, Vietnam ve benzeri gibi Amerikan siyasi yaşamıyla ilintili taslamalar. Fakat oyunların en çarpıcı üçüncü oyun «Motel». Burada kaba, saba maskelerle kuklaya benzetilen oyunun üç kişisi Moteli, bir kadın ve bir erkektir. Moteli moteli överken, oraya sevişmeye gelen çift sevişme geleneklerini yitirmiş, her şeyi kırıp yitirdikleri gibi duvarları ancak genel helalilerin duvarlarında görülen resim ve yazılarla donatırlar.

(Arkası var)